

М **ЕТИЧЕН КОДЕКС** **НА ИКОМ** **ЗА МУЗЕИТЕ**

БНК на ИКОМ

София
2017

ЕТИЧЕН КОДЕКС НА ИКОМ ЗА МУЗЕИТЕ

Базов документ на ИКОМ (ICOM), *Етичният кодекс на ИКОМ за музеите* определя минималните стандарти за практиката и професионалното поведение за музеите и техния персонал. С встъпването си в организацията всеки член на ИКОМ се ангажира да зачита Етичния кодекс.

Етичният кодекс на ИКОМ е приет от XV Генерална асамблея на ИКОМ в Буенос Айрес (Аржентина) на 4 ноември 1986 г., променен е от XX Генерална асамблея в Барселона (Испания) на 6 юли 2001 г. под наименованието *Етичен кодекс на ИКОМ за музеите* и е ревизиран от XXI Генерална асамблея в Сеул (Република Корея) на 8 октомври 2004 г.

Преводът на *Етичния кодекс на ИКОМ за музеите* на български език е направен по последното издание на Кодекса (2017 г.) на английски и френски, като са консултирани и по-ранните издания на немски и руски. Върху превода на български работиха: д-р Любава Конова, Пролет Груева, д-р Леонора Бонева, д-р Тодор Петев, гл. ас. д-р Мариела Инкова, Марияна Маринова, Екатерина Джумалиева, Петър Делчев. Преводът е приет от Комитета на ИКОМ - България през 2017 г.

© ICOM, 2017

© Български национален комитет на ИКОМ, 2017

ISBN-978-619-90957-0-6

ПРЕАМБЮЛ

Етичният кодекс на музеите е изготвен от Международния съвет на музеите (ИКОМ). В него се излагат професионалната етика и етичните норми за музеите, заложи в Устава на ИКОМ. Кодексът отразява принципите, възприети от международната музейна общност. Членуването в ИКОМ и заплащането на годишния членски внос е потвърждение, че нормите в *Етичния кодекс за музеите* се приемат.

Етичният кодекс представя основните изисквания към музеите. В него се излагат основните принципи и насоките за тяхното приложение в професионалната практика. В някои страни минималните стандарти са законово установени или са регламентирани от правителството. В други страни оценката на базовите професионални норми се извършва под формата на „акредитация” или „регистрация“, или други подобни системи на оценяване.

Ако на местно ниво такива стандарти още не са определени, указания могат да бъдат получени чрез Секретариата на ИКОМ, както и от съответния Национален или Международен комитет на ИКОМ. Предполага се този кодекс да бъде използван и като основа за развитие на допълнителни стандарти в отделните страни и от специализираните граждански организации, свързани с музеите.

Етичният кодекс на ИКОМ за музеите е публикуван на трите официални езика на организацията: английски, френски и испански. ИКОМ поощрява превеждането на Кодекса на други езици. Един превод може да се смята за „официален”, само ако е утвърден най-малко от един Национален комитет в страна, където този език се говори и по принцип е неин официален език. Когато даденият език се говори в повече от една страна, е препоръчително да се проведат консултации с националните комитети от останалите страни. При изготвянето на официалните преводи се препоръчва да участват специалисти филолози и музеолози. Трябва да се посочат езикът, от който е направен преводът, както и Националният комитет, който го е одобрил. Тези условия не ограничават преводите на кодекса или на части от него за образователни или изследователски цели.

Всеки етичен въпрос, който изисква внимание и/или разглеждане от Комитета по етика на ИКОМ, трябва да бъде отправен към неговия председател по електронната поща: ethics@icom.museum

ДЪРЖАНИЕ

I. Музеите съхраняват, интерпретират и популяризират природното и културното наследство на човечеството	7
Основополагащи правила	9
Физически ресурси	9
Финансови ресурси	11
Персонал	11
II. Музеите, които имат колекции, ги опазват в полза на обществото и неговото развитие	15
Формиране на колекции	17
Отчисляване на колекции от фонда	21
Опазване на колекциите	23
III. Музеите съхраняват първоизточници за създаване и разпространение на знанието	27
Първоизточници	29
Музейна събирателска и изследователска дейност	29
IV. Музеите създават условия за оценяване, разбиране и управление на природното и културно наследство	33
Изложби и експозиции	35
Други ресурси	38
V. Ресурсите на музеите дават възможности за други обществени услуги и ползи	37
Експертна оценка	39
VI. Музеите работят в тясно сътрудничество с общностите, на които служат и от които произхождат колекциите им	41
Произход на колекциите	43
Уважение към общностите, на които музеите служат	44

VII. Музеите работят законосъобразно	47
Юридическа рамка	49
VIII. Музеите работят професионално	51
Професионално поведение	53
Конфликт на интереси	56
Речник	58
Международни комитети на ИКОМ	62

— I —

**МУЗЕИТЕ СЪХРАНЯВАТ,
ИНТЕРПРЕТИРАТ И ПОПУЛЯРИЗИРАТ
ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНОТО
НАСЛЕДСТВО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП:

Музеите носят отговорност за природното и културното наследство – материално и нематериално. Ръководните органи и тези, които са свързани със стратегическото ръководство и контрола на музеите, имат основната отговорност за опазване и популяризиране на това наследство, както и за човешките, материални и финансови ресурси, предоставени им за тази цел.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОЗИЦИЯ

1.1. Конституиращи документи

Ръководният орган трябва да обезпечи разработването и публикуването на устройствен правилник, статут или друг официален документ, съобразен с националното законодателство, където да са посочени правният статут на музея, неговата мисия и постоянният характер на дейността му като организация с нестопанска цел.

1.2. Определяне на мисията, целите и политиките на музея

Ръководният орган трябва да подготви, публикува и съблюдава заложеното в документ, определящ мисията, целите и политиките на музея, както и ролята и състава на ръководния му орган.

ФИЗИЧЕСКИ РЕСУРСИ

1.3. Сграда

Ръководният орган трябва да осигури подходяща сграда, предлагаща всички необходими условия за реализация на основните музейни функции, посочени в документа, излагащ неговата мисия.

1.4. Достъпност

Ръководният орган трябва да осигури за всички желаещи достъп до музея и колекциите му в разумно приемно време, като хората със специфични потребности се ползват със специално внимание.

1.5. Опазване на здравето и безопасност

Ръководният орган трябва да осигури спазване на необходимите норми за опазване на здравето, безопасността и достъпността за посетителите и музейния персонал.

1.6. Предпазване от бедствия и катастрофи

Ръководният орган трябва да разработи и прилага политика за защита на публиката и персонала, на колекциите и другите музейни ресурси от природни бедствия или аварии и катастрофи, причинени от хора.

1.7. Изисквания за сигурност

Ръководният орган трябва да осигури съответните мерки за сигурност на колекциите, за опазване от кражба или повреждане на експонатите при изложби, в експозицията, в работните помещения и хранилищата, както и при транспортиране.

1.8. Застраховане и гаранция за обезщетение

Когато колекциите се застраховат от частна компания, ръководният орган проверява дали покритието на рисковете е адекватно и включва транспортираните и дадените за временно ползване предмети, а също и други обекти, за които музеят носи отговорност.

Когато се използва схема за гаранция за обезщетение, е необходимо тя да покрива адекватно също и материалите, които не са собственост на музея.

ФИНАНСОВИ РЕСУРСИ

1.9. Финансиране

Ръководният орган трябва да осигури достатъчно средства за осъществяване и развитие на музейните дейности. Всички средства е наложително да бъдат професионално осчетоводявани.

1.10. Политика за генериране на приходи

Ръководният орган трябва да има правилник, излагащ политиката му по отношение на приходите, които може да реализира от дейностите си или от външни източници. Какъвто и да е източникът на финансиране, музеят винаги трябва да запази контрол върху съдържанието на своите програми, експозиции и дейности. Дейностите, които носят приходи, не трябва да компрометират престижа на институцията или на нейната публика. (вж. 6.6)

ПЕРСОНАЛ

1.11. Кадрова политика

Ръководството на музея трябва да следи кадровата политика в музея да се осъществява в съответствие с общата му политика и законовите процедури.

1.12. Назначаване на директор

Директорът или ръководителят на музея е ключова фигура и при назначаването му, ръководните органи трябва да отчитат нивото на знания и умения, необходими за ефективното

изпълняване на длъжността. Освен интелектуални способности и съответни професионални знания, се изисква и високо нравствено поведение.

1.13. Достъп до ръководните органи

Директорът или ръководителят на музея е отговорен пред назначилите го ръководни органи и има пряк достъп до тях.

1.14. Компетентност на музейния персонал

Необходимо е да се назначава квалифициран музейен персонал, компетентен да поема съответните отговорности (вж. и 2.19; 2.24; т. 8).

1.15. Квалификация на персонала

За да се повиши ефективността в работата, трябва да се създават възможности за продължаващо образование и професионално развитие на всички музейни сътрудници.

1.16. Етичен конфликт

Ръководният орган никога не бива да изисква от музейните сътрудници да действат по начин, противоречащ на клаузите в този Етичен кодекс, на националното законодателство или на някой друг специализиран етичен кодекс.

1.17. Музейен персонал и доброволци

Ръководният орган трябва да има правилник за доброволческата дейност, който поощрява добрите взаимоотношения между доброволците и музейните специалисти.

1.18. Доброволците и етичните норми

Ако ръководството на музея се обръща към доброволци за извършване на музейни или други дейности, то трябва да се увери, че те познават добре *Етичния кодекс на ИКОМ за музеите*, както и другите прилагани правилници и закони.

— II —

**МУЗЕИТЕ, КОИТО ИМАТ КОЛЕКЦИИ,
ГИ ОПАЗВАТ В ПОЛЗА НА
ОБЩЕСТВОТО И НЕГОВОТО РАЗВИТИЕ**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП

Задължение на музеите е да придобиват, съхраняват и популяризират своите колекции с цел да допринесат за опазването на природното, културното и научното наследство. Колекциите им са значимо обществено наследство, имат специален юридически статут и са защитени от международното законодателство. Присъщо на тази мисия в интерес на обществото е отговорното обслужване и управление на колекциите, което включва законно притежание, постоянен характер, документация, достъпност и при необходимост – отговорно отчисляване на обекти от колекциите.

ФОРМИРАНЕ НА КОЛЕКЦИИ

2.1. Политика относно колекциите

Ръководният орган на всеки музей трябва да приеме и публикува правилник за придобиването, опазването и използването на колекциите. В него трябва ясно да се определи статутът на всички онези материали, които няма да бъдат каталогизирани, консервирани или експонирани (вж. 2.7; 2.8).

2.2. Законна собственост

Никой предмет или природен образец не може да бъде придобит като откупка, дарение, за временно ползване, по завещание или като обмен, ако получаващият музей не е сигурен, че той е законна собственост.

Свидетелство за законно притежание, издадено в определена страна, не означава непременно, че собствеността е законна.

2.3. Произход и надлежна проверка

Преди придобиването на всеки предмет или образец, предложен за откупуване, за временно ползване, като дарение, завещание или обмен, трябва да се положат всички усилия, за да се установи, че той не е бил придобит нелегално, изнесен от страната си на произход, или от трета страна, където може да е бил притежаван законно (включително и в страната на самия музей). В този случай, с надлежна проверка, трябва да се установи пълната история на предмета от момента на неговото откриване или изработване.

2.4. Предмети и образци, открити при незаконна или ненаучна работа на терен

Музеите не трябва да придобиват предмети, за които има основание да се смята, че са открити при незаконна или научно непрофесионална работа на терен, че са свързани с умишлено разрушаване или увреждане на паметници, археологически или геоложки обекти, биологични видове или хабитати. Също така не трябва да се приемат предмети, за чието откритие не са известни собственикът или владелецът на терена на находката или съответните юридически или държавни органи.

2.5. Материали, които могат накърнят нечии чувства

Колекциите, които съдържат човешки останки и материали със сакрално значение, могат да бъдат приемани, само ако те се съхраняват добре и се опазват с уважение. В работата с такива материали е необходимо строго да се следват професионалните стандарти, като се отчитат интересите и светогледа, ако тези са известни, на членовете на общностите, етническите или религиозни групи, на които първоначално са принадлежали въпросните материали. (вж. също 3.7; 4.3)

2.6. Защитени биологични и геоложки образци

Музеите не трябва да придобиват биологични и геоложки образци, които са събрани, продадени или трансферирани по някакъв друг начин, в нарушение на местни, национални, регионални или международни закони или конвенции, отнасящи се до опазването на дивата природа и околната среда.

2.7. Колекции от живи организми

Когато колекциите включват живи ботанически или зоологически образци, трябва да се държи сметка за природната и социалната среда, от която произхождат, както и за всички местни, национални, регионални или международни закони и договори, отнасящи се до опазването на дивата природа и околната среда.

2.8. Спомагателни колекции

Правилникът за колекциите може да предвижда специални типове работни колекции, чиято основна цел е не толкова опазването на отделния предмет, колкото на културните, научните или техническите процеси, а също и колекциите, в които обектите и природните образци се използват редовно за образователни цели и е допустимо да се работи с тях (вж. също 2.1).

Постъпления извън рамките на музейната политика

Придобиване на предмети и природни образци извън рамките на установената музейна политика трябва да става само при изключителни обстоятелства. Ръководният орган е необходимо да вземе предвид мнението на съответните специалисти и становището на всички заинтересовани групи. При обсъждането трябва да се вземе под внимание значимостта на предмета или екземпляра в контекста на културното или природно наследство, откъдето е неговият произход, както и специализираните интереси на други музеи, колекциониращи такива материали. Въпреки това, дори и в тези случаи трябва да се спазват изискванията за законно действително право на собственост (вж. и 3.4).

2.10. Постъпления по предложение на членове на ръководния орган или музейни служители

Специално внимание се изисква по отношение на всеки предмет, предложен за откупка, дарение или дарение с цел данъчни облекчения от членовете на ръководния орган или на музейния персонал, от техни роднини или свързани с тях лица.

2.11. Хранилище от последна инстанция

Нищо в този Етичен кодекс не препятства музеят да действа като оторизирано хранилище за предмети с неясен произход, незаконно събрани или открити природни образци или обекти на територията, за която носи отговорност по закон.

ОТЧИСЛЯВАНЕ НА КОЛЕКЦИИ ОТ ФОНДА

2.12. Законови или други регламенти за отчисляване на колекции

Ако музеят има законови правомощия за отчисляване на предмети от фонда или е придобил предмети, които подлежат на отчисляване, законовите или други нормативни изисквания и процедури трябва да бъдат стриктно спазени. Ако първоначалното придобиване е било обвързано със задължителни ограничения, те трябва да бъдат спазени, освен ако се докаже, че е невъзможно да се спазват или че придържането към тях е във вреда на институцията. В такъв случай ограниченията може да се преодолеят по законен път.

2.13. Отчисляване от музейни колекции

Към отчисляването на предмети или природни образци от музейната колекция трябва да се пристъпи само след като напълно се изясни значението на предмета, естеството му (дали може да се възстанови или не) и се изясни юридическият му статус, като се държи сметка доколко този акт може да подрони общественото доверие към музея.

2.14. Отговорност при отчисляване

Решението за отчисляване трябва да бъде отговорност на ръководния орган на музея, съгласувано с директора на музея и уредника на съответната колекция. За спомагателните колекциите за демонстрации може да се прилага специален режим (вж. 2.7; 2.8).

2.15. Приложение на предметите, отчислени от колекциите

Всеки музей трябва да има правила, определящи законовите методи за трайно отчисляване на предмети от колекциите – чрез дарение, прехвърляне, замяна, продажба, репатриране (връщане) или унищожаване, които позволяват прехвърлянето на неограничено право на собственост върху приемащата организация. Пълната документация на всички решения по отчислението на предметите и освобождаването от тях трябва да се пази в архив. По презумпция се приема, че отчисленият предмет трябва да бъде предложен първо на друг музей.

2.16. Приходи от прехвърляне на колекции

Музейните колекции са формирани в полза на обществото и по никакъв начин не могат да се разглеждат като финансов актив. Пари или обезщетения от отчисление и прехвърляне на предмети и биологични екземпляри от една музейна колекция могат да се използват единствено в полза на колекцията, и то обикновено за придобиване на нови постъпления за същата колекция.

2.17. Купуване на отчислени колекции

Членове на екипа на музея, ръководният орган, техните семейства и близки нямат право да купуват предмети, отчислени от колекция, за която отговарят.

ОПАЗВАНЕ НА КОЛЕКЦИИТЕ

2.18. Непрекъснатост и приемственост на колекциите

Музеят трябва да създаде условия неговите колекции (постоянни и временни), както и свързаната с тях надлежно попълнена информация, да са достъпни за ползване и да се предадат на бъдещите поколения във възможно най-добро състояние, съобразно наличните знания и ресурси.

2.19. Делегиране на отговорност за колекциите

Професионалните отговорности, включващи грижата за колекциите, трябва да бъдат възложени на лица, които притежават необходимите знания и умения, или които имат компетентно ръководство (вж. също 8.11).

2.20. Документиране на колекциите

Музейните колекции трябва да бъдат документирани съгласно приетите професионални стандарти. Документацията трябва да включва пълна идентификация и описание на всеки предмет, на свързаните с него елементи, информация за неговия произход, състояние, намесите, на които е бил подложен, и мястото, на което се намира. Данните трябва да се съхраняват на сигурно място и да бъдат поддържани от информационни системи, осигуряващи достъп на служителите на музея и на други легитимни потребители.

2.21. Защита от бедствия и катастрофи

Трябва да се отдели особено внимание за изработване на политика за защита на колекциите по време на въоръжен

конфликт и други катастрофи, предизвикани от хората, или от природни бедствия.

2.22. Защита на колекциите и данните за тях

Когато данните за колекциите се предоставят за ползване от обществеността, музеят трябва да упражнява контрол, за да предотврати изнасянето на поверителна, лична или друга информация.

2.23. Превантивна консервация

Превантивната консервация е важен елемент от музейната политика за опазването на колекциите. Основна отговорност на музейните специалисти е да създадат и поддържат безопасна среда за колекциите, за които отговарят: в хранилището, в експозицията или при транспортиране.

2.24. Консервация и реставрация на колекциите

Музеят трябва внимателно да наблюдава състоянието на колекциите си, за да определи кога един предмет или природен образец се нуждае от консервационно-реставрационна намеса от страна на квалифициран консерватор-реставратор. Основната цел трябва да бъде стабилизиране състоянието на предмета или природния образец. Всички консервационни процедури трябва да бъдат документирани и, доколкото е възможно - обратими. Всички промени на оригиналния предмет или образец трябва да бъдат ясно разпознаваеми.

2.25. Грижи за доброто състояние на живите животни
Музей, който поддържа живи животни, трябва да поеме цялата отговорност за тяхното здраве и добро състояние. Необходимо е да изготви и въведе утвърдени от експерт ветеринар правила за безопасност както на персонала и посетителите, така и на животните. Генетичните модификации трябва да бъдат ясно разпознаваеми.

2.26. Използване на музейни колекции за лични цели
Служители на музея, членове на ръководния орган, както и членове на техните семейства, приближени или други, нямат право да присвояват за лична употреба, дори и временно, екземпляри от музейните колекции.

— III —

**МУЗЕИТЕ СЪХРАНЯВАТ
ПЪРВОИЗТОЧНИЦИ ЗА СЪЗДАВАНЕ И
РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ЗНАНИЕТО**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП:

Музеите имат специални отговорности пред обществото за опазването, осигуряването на достъп и интерпретацията на първоизточниците, които се съхраняват в техните колекции.

ПЪРВОИЗТОЧНИЦИ

3.1. Колекциите като първоизточници

Отношението към музейните колекции трябва ясно да показва значимостта им като първоизточници. Политиката за колекциите трябва да гарантира, че това отношение не е продиктувано само от моментни интелектуални нагласи или практики в музея.

3.2. Достъпност до колекциите

Музеите имат задължението да осигуряват възможно най-свободен достъп до колекциите и свързаната с тях информация, доколкото това е възможно с оглед на ограниченията за съблюдаване на поверителност и сигурност.

МУЗЕЙНА СЪБИРАТЕЛСКА И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

3.3. Колекциониране на терен

Музеите, които провеждат събирателска работа на терен, трябва да разработят политики, съответстващи на научните стандарти и съобразени с националното и международното законодателство и договорни задължения. Теренната работа трябва да се провежда с уважение към възгледите на местните общности, техните природни ресурси и културни практики, като се полагат усилия за разкриване на културното и природно наследство.

3.4. Колекциониране на първоизточници в изключителни случаи

В изключителни случаи обект без данни за произход може да има голямо научно значение и опазването му да е от обществен интерес. Решението за включването на подобен предмет в музейната колекция трябва да се вземе от специалисти в съответната научна област, без национални или интернационални пристрастия (вж. също 2.11).

3.5. Изследване

Изследванията, провеждани от музейни специалисти, трябва да са във връзка с мисията и целите на музея и да съответстват на установените закони, етични и научни практики.

3.6. Деструктивно изследване

Когато се прилагат деструктивни техники, подробната документация на анализирания материал, резултатите от анализа и последващите изследвания, включително публикациите, трябва да се приложат в придружаващата предмета постоянна документация.

3.7. Човешки останки и материали със сакрално значение

Проучването на човешки останки и материали със сакрално значение трябва да се извършва съгласно професионалните стандарти и като се вземат предвид интересите и възгледите на общността, етническата или религиозната група, от които произхождат (вж. също 2.5; 4.3).

3.8. Права върху изследваните материали

Когато сътрудниците на музея подготвят материали за презентацията или за документацията на теренни проучвания, всички права върху реализираните дейности предварително трябва да бъдат ясно договорени с финансиращия музей.

3.9. Обмен на професионални знания и опит

Музейните професионалисти имат задължението да обменят знанията и опита си с колеги, с учени изследователи и студенти в съответната област. Те трябва да уважават и да признават приноса на тези, от които са се учили, и да предават новите методи и професионален опит, от които да се ползват и други.

3.10. Сътрудничество между музеите и други институции

Музейните специалисти трябва да осъзнават необходимостта и да допринасят за сътрудничеството и взаимните консултации с институции със сходни интереси и събирателски практики. Това важи особено за висшите училища и определени обществени организации, където при изследователската работа може да се създадат важни колекции, чието дългосрочно опазване не е осигурено.

— IV —

**МУЗЕИТЕ СЪЗДАВАТ УСЛОВИЯ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ,
РАЗБИРАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНОТО И
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП

Важно задължение на музеите е да развиват образователната си роля и да привличат колкото може по-широк кръг от посетители сред обществото, общността или групите, на които служат. Взаимодействието с общността и популяризирането на нейното културно наследство е основна част от образователната роля на музея.

ИЗЛОЖБИ И ЕКСПОЗИЦИИ

4.1. Експозиции и специални дейности

Постоянните и временните експозиции, реални или виртуални, трябва да отговарят на мисията, политиката и целите на музея. Те не бива да са в ущърб нито на качеството, нито на опазването и съхранението на колекциите.

4.2. Интерпретиране в експозициите

Музеите трябва да са сигурни, че информацията, представена в постоянните и временни експозиции, е обоснована и точна и е съобразена с представените групи и вярвания.

4.3. Експониране на обекти, които могат да накърнят нечии чувства

Човешки останки и свещени предмети трябва да се излагат съобразно професионалните норми. Да се зачитат интересите, достойнството и вярванията на общностите, етническите или религиозни групи.

4.4. Изваждане от експозиция

Музеят трябва да реагира бързо, с разбиране и съпричастие на исканията за изваждане от експозицията на човешки останки или ритуални предмети, отправени от страна на общностите, от които те произхождат. Към исканията за връщане трябва да се подхожда по същия начин. Музейният правилник трябва ясно да определя как да се реагира в такива случаи.

4.5. Експониране на предмети с неизвестен произход

Музеите трябва да избягват излагането или друг вид използване на предмети със съмнителен произход или без данни за техния произход. Те трябва да си дават сметка, че подобно излагане или използване може да се разглежда като примирение с и поощряване на нелегалната търговия с културни ценности.

ДРУГИ РЕСУРСИ

4.6. Публикации

Информацията, публикувана от музея на всякакъв вид носители, трябва да бъде точна и обективна, като държи сметка за представяните научни дисциплини, общества и вярвания. Музейните публикации с нищо не трябва да подронват стандартите на институцията.

4.7. Репродукции

Когато се изработват реплики, репродукции или копия на предмети от колекциите, музеите трябва да се грижат за физическото опазване на оригиналите. Всички тези копия трябва да се обозначат трайно като факсимилета.

— V —

**РЕСУРСИТЕ НА МУЗЕИТЕ ДАВАТ
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ДРУГИ УСЛУГИ И
ОБЩЕСТВЕНИ ПОЛЗИ**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП:

Музеите използват широк спектър от специализирани знания, компетенции и материални ресурси, които могат да намерят приложение извън стените му. От това може да последва съвместно използване на ресурси и предоставяне на услуги, което води до разширяване на музейните дейности. Това обаче трябва да се организира по начин, който не уронва престижа и е съвместим с мисията на музея.

ЕКСПЕРТИЗА И ОЦЕНКА

5.1. Идентифициране на незаконно придобити обекти

Когато музеите извършват услугата идентификация, тази дейност не трябва по никакъв начин, пряко или косвено, да се смята като

извършена в полза на музея. Идентификацията и установяването на автентичността на предмет, за който има подозрения, че нелегално е придобит, трансфериран или експониран, не трябва да се оповестява публично преди да бъдат сезирани компетентните органи.

5.2. Експертиза – установяване на автентичност и оценка

Музеят може да направи оценяване с цел застраховане на колекциите си. Определянето на паричната стойност на други обекти трябва да се извършва само в отговор на официално искане от страна на други музеи или на юридически органи, правителствени или други компетентни обществени власти. Когато самият музей може да стане собственик на предмет или природен образец, той трябва да поиска независима експертиза.

— VI —

**МУЗЕИТЕ РАБОТЯТ В ТЯСНО
СЪТРУДНИЧЕСТВО С ОБЩНОСТИТЕ,
НА КОИТО СЛУЖАТ И ОТ КОИТО
ПРОИЗХОЖДАТ КОЛЕКЦИИТЕ ИМ**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП:

Музейните колекции отразяват културното и природното наследство на общностите, от които произхождат. Поради това колекциите имат характер, различен от обикновената собственост, който може да е обвързан силно с национална, регионална, местна, етническа, религиозна или политическа идентичност. Следователно е важно политиката на музея да държи сметка за това обстоятелство.

ПРОИЗХОД НА КОЛЕКЦИИТЕ

6.1. Сътрудничество

Музеите трябва да поощряват обмена на знания, документация и колекции с музеи и културни организации в страните и общностите, откъдето произхождат колекциите им. Трябва да се изследват възможностите за развитие на партньорства със страни или региони, изгубили съществена част от наследството си.

6.2. Връщане на културни ценности

Музеите трябва да са подготвени да участват в диалог за връщането на културни ценности на страната или народа, от който произхождат.

Този диалог трябва да се води безпристрастно, на основата на научни, професионални и хуманитарни принципи, в съответствие с местното, националното и международното законодателство (за предпочитане пред действия на правителствено или политическо ниво).

6.3. Реституция на културни ценности

Ако страна или общност на произход изискват реституция на предмет или природен образец, за които има доказателства, че са изнесени или трансферирани в нарушение на принципите на международните и националните конвенции, и за които се изтъква, че са част от националното културно или природно наследство на тази страна или тази общност, съответният музей трябва, стига да има юридическа възможност за това, бързо да предприеме необходимите мерки за подпомагане на тяхното връщане.

6.4. Културни ценности с произход от окупирана страна
Музеите трябва да се пазят от придобиване на културни ценности, произхождащи от окупирани територии при строго спазване на законите и конвенциите за вноса, износа и трансфера на културни или природни ценности.

УВАЖЕНИЕ КЪМ ОБЩНОСТИТЕ, КОИТО МУЗЕИТЕ ОБСЛУЖВАТ

6.5. Съществуващи общности

Когато обект на дейностите на музея е съществуваща общност или нейното културно наследство, придобиването на материали трябва да става на основата на информирано взаимно съгласие, без експлоатация нито на собственика, нито на предоставилите информация лица. Уважението към желанията на съответната общност трябва да е на преден план.

6.6 Финансирането на дейностите на общността

Когато музеят търси средства за дейности, в които участват съвременни общности, техните интереси не трябва да бъдат накърнявани по никакъв начин. (вж. 1.10).

6.7. Използване на колекции от съвременни общности

Използването от музея на колекции от съвременни общности изисква уважение на човешкото достойнство, а също и на културните им традиции. Тези колекции трябва да се използват за насърчаване на човешкото благополучие, социалното развитие, толерантността и уважението посредством социалния, културния и езиков плурализъм. (вж. 4.3).

6.8 Подкрепа на организациите в общността

Музеите трябва да създават благоприятна среда за възникване на подкрепа от страна на общностите (например, Дружества на приятелите на музеите), да признават приноса им в работата на музея и да насърчават хармоничните отношения между общностите и музейните специалисти.

— VII —

**МУЗЕИТЕ РАБОТЯТ
ЗАКОНОСЪОБРАЗНО**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП:

Дейността на музеите трябва изцяло да се съобразява с международното, регионалното, националното и местното законодателство и със задълженията, поети с договори. Освен това ръководството е необходимо да се придържа към всички правно обвързващи норми и условия, които засягат всички аспекти на музея, неговите колекции и дейности.

ЮРИДИЧЕСКА РАМКА

7.1. Национално и местно законодателство

Музеите трябва да съблюдават всички национални и местните закони на своята територия и да уважават законодателството на други страни, ако те засягат дейността му.

7.2. Международно законодателство

Политиката на музея трябва да зачита следните международни спогодби, които са залегнали в основата на *Етичния кодекс на ИКОМ* :

- *Конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт („Хагска конвенция”, Първи протокол от 14 май 1954 г. и Втори протокол от 26 март 1999 г.)*

- *Конвенция за мерките за забрана и предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне правото на собственост на културни ценности (ЮНЕСКО, Париж, 14 ноември 1970 г.)*

- *Конвенция за международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (Вашингтон, 1973 г.)*

- *Конвенция за биологичното разнообразие (ООН, 1992 г.)*

- *Конвенция за откраднати и нелегално изнесени културни ценности (UNIDROIT, 1995 г.)*

- *Конвенция за опазване на подводното културно наследство (ЮНЕСКО, Париж, 2 ноември 2001 г.)*

- Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство (ЮНЕСКО, Париж, 17 октомври 2003 г.)

— VIII —

**МУЗЕИТЕ РАБОТЯТ С
ПРОФЕСИОНАЛЕН ПОДХОД**

РЪКОВОДЕН ПРИНЦИП:

Музейните специалисти трябва да съблюдават възприетите стандарти и законови норми и да отстояват достойнството и честта на своята професия. Те трябва да предпазват обществото от всякакъв вид незаконно или неетично професионално поведение. Необходимо е да се използва всяка възможност обществеността да се информира и да се обясняват целите, задачите и стремежите на професията, за да се оцени какво богатство представляват музеите за обществото.

ПРОФЕСИОНАЛНО ПОВЕДЕНИЕ

8.1. Познаване на съответното законодателство

Всички членове на музейната професия трябва да са запознати със съответното международно, национално и местно законодателство, както и с условията за своето назначаване. Те трябва да избягват ситуации, при които поведението им може да се тълкува като неподходящо.

8.2. Професионална отговорност

Музейните професионалисти имат задължението да следват политиката и процедурите на своята институцията. Все пак те могат да се противопоставят на практики, които им изглеждат вредни за музея, за професията или са в разрез с професионалната етика.

8.3. Професионално поведение

Лоялността към колегията и към музея-работодател е важно професионално задължение. Тя трябва да почива на зачитане на основните етични принципи, приложими за професията като цяло. Музейните професионалисти трябва да се съобразяват с условията на *Етичния кодекс на ИКОМ* и да познават всички други нормативни документи, отнасящи се до музейната работа.

8.4. Научни отговорности

Музейните професионалисти трябва да способстват за изследването, опазването и използването на информацията, съдържаща се в колекциите. Затова те трябва да избягват

дейности или обстоятелства, които биха могли да доведат до загуба на тези научни данни.

8.5. Нелегален трафик

Музейните професионалисти не трябва никога да подкрепят пряко или косвено нелегалния трафик или пазар на ценни природни образци или културни ценности.

8.6. Поверителност

Музейните професионалисти трябва да опазват поверителната информация, придобита по време на работата им. И още, информацията за предмети, донесени в музея за идентификация, е поверителна и не трябва да се публикува или предава на друга институция или лице без изричното упълномощаване от страна на притежателя.

8.7. Сигурност на музеите и колекциите

Информацията за мерките за сигурност на музеите или колекциите, както и за частните места, посещавани при изпълнение на служебните задължения, са обект на най-строга секретност от страна на музейния персонал.

8.8. Изключение от задължението за конфиденциалност

Секретността не може да попречи на правното задължение да се помага на полицията или всяка друга публична власт, компетентна в разследването на ценности, които са били придобити или трансферирани нелегално или са били откраднати.

8.9. Лична независимост

Въпреки че музейните професионалисти имат право на известна лична независимост, те трябва да са наясно, че никоя частна или професионална дейност не може да е напълно отделна от тази на институцията им.

8.10. Професионални отношения

На музейните професионалисти се налага да създават делови отношения с много хора в или извън своята институция. От тях се очаква да изпълняват професионалните си услуги към тях ефикасно и усърдно.

8.11. Професионална консултация

Ако един музей не разполага с необходимите компетенции за взимане на ефикасно решение, персоналът е професионално задължен да се консултира с колеги в институцията или извън нея.

КОНФЛИКТ НА ИНТЕРЕСИ

8.12. Подаръци, услуги, заеми или други лични облаги

Служителите в музея не трябва да приемат подаръци, услуги, заеми или други лични облаги, които може да им се предложат заради функцията, която изпълняват. В определени случаи професионалната учтивост може да стигне до даване и приемане на подаръци, но само от името на съответната институция.

8.13. Работа или бизнес извън музея

Въпреки че музейните професионалисти имат право на известна лична независимост, те трябва да си дават сметка, че нито частният бизнес, нито професионалните ангажименти могат напълно да бъдат отделени от институцията, в която работят. Те не трябва да приемат друга платена работа или да получават външни поръчки, които са или изглежда, че са противоречащи на интересите на музея.

8.14. Сделки с природни или културни ценности

Музейните професионалисти не трябва да участват нито директно, нито индиректно в търговия (покупко-продажба с цел облагодетелстване) с природно или културно наследство.

8.15. Взаимоотношения с търговци

Музейните професионалисти не трябва да приемат какъвто и да било подарък, гостоприемство или друга форма на възнаграждение от търговец, аукционер или друго лице, като

подтик да се купят или да се отчислят от фонда музейни предмети или за получаване на административни облекчения, заобикаляйки законния ред. Освен това те никога не трябва да препоръчват на член на обществото даден търговец, аукционер или оценител.

8.16. Частно колекциониране

Музейните професионалисти не трябва да се конкурират с институцията за придобиването на обекти или в каквато и да е лична колекционерска дейност. За всяко частно колекциониране музейният специалист и ръководството трябва да сключат споразумение и да го спазват добросъвестно.

8.17. Използване на името и логото на ИКОМ

Членовете на ИКОМ не са оторизирани да използват името на организацията, нейната аббревиатура или лого за промоция или спонсориране на продукт или акция с комерсиална цел.

8.18. Други конфликти на интереси

В случай на конфликт на интереси между отделен индивид и музея интересите на музея имат преимущество.

РЕЧНИК

Дейности, които носят доходи

(фр., *activités génératrices de revenus*; англ., *income-generating activities*)

Дейности, ориентирани към придобиване на печалба или финансова полза за институцията.

Експертиза

(фр., *expertise*; англ., *appraisal*)

Установяване на автентичност и финансова оценка на обект или природен образец. В някои страни терминът се използва за означаване на независимата оценка на дарение, предложено с цел получаване на данъчни облекчения.

Задължение за бдителност

(фр., *obligation de diligence*; англ., *due diligence*)

Задължението да се положат всички усилия за установяване на фактите, в частност на източника и историята на всеки предмет, предложен за придобиване или използване от музея, преди вземане на съответно решение.

Законна собственост

(фр., *titre valide de propriété*; англ., *valid title*)

Неоспоримо право на собственост, подкрепено с пълна история на произхода на предмета от времето на неговото откриване или създаване.

Конфликт на интереси

(фр., *conflit d'intérêt*; англ., *conflict of interest*)

Наличие на личен или частен интерес, който създава принципино противоречие в професионална ситуация и който влияе или изглежда, че може да влияе на обективността при вземането на решения.

Културно наследство

(фр., *patrimoine culturel*; англ., *cultural heritage*)

Всеки обект или идея, за които се смята, че имат естетическо, историческо, научно или духовно значение.

Музей*

(фр., *musée*; англ., *museum*)

Музеят е постоянна институция с нестопанска цел в служба на обществото и неговото развитие, отворена за публиката, която събира, съхранява, изследва, показва и популяризира материални и нематериални свидетелства за хората и тяхната среда, с научна, образователна и развлекателна цел.

Музейни професионалисти*

(фр., *professionnel de musée*; англ., *museum professional*)

Музейните професионалисти са специалисти, които работят в музеите и в други институции, които отговарят на дефиницията в алинея 1 и 2 на член 3 от Устава на ИКОМ. Тук се отнасят и специалисти, чиято професионална дейност е в услуга на музеите и музейната общност.

Организация с нестопанска цел

(фр., *organisation à but non lucratif*; англ., *non-profit organization*)

Законно създадена организация, представлявана от юридическо или физическо лице, чиито доходи (включително всеки излишък или печалба) се използват само и единственото в полза на тази организация и нейното функциониране. Терминът "нестопанска цел" има същото значение.

Основен стандарт

(фр., *norme minimale*; англ., *minimum standard*)

Стандарт, за който има основание да се очаква, че всички музеи и музейни служители ще се стремят към него. Някои страни имат свои критерии за определяне на основни стандарти.

Право на собственост

(фр., *titre valide de propriété*; англ., *legal title*)

Законно право на собственост в определена страна. В някои страни това може да е предоставено право на владение, което е недостатъчно да задоволи изискванията за бдителност на музея.

Природно наследство

(фр., *patrimoine naturel*; англ., *natural heritage*)

Всеки предмет, природно явление или идея, за които се смята, че имат научно значение или са духовна ценност за дадена общност.

Произход

(фр., *provenance*; англ., *provenance*)

Пълната история на един обект - от момента на откриването му (или създаването му) до ден - днешен, която позволява да се определят неговите автентичност и законен собственик.

Реставратор

(фр., *conservateur-restaurateur*; англ., *conservator-restorer*)

Музеен служител или професионалист на свободна практика, компетентен да извършва дейности по предварителна експертиза (за установяване състоянието на предмета), защита, консервация и реставрация на културни ценности. (За повече информация вж. *ICOM News*, vol. 39, n°1 (1986), pp. 5 – 6.).

Ръководен орган

(фр., *autorité de tutelle*; англ., *governing body*)

Лица или организации, посочени в законовите текстове за учредяване на музея, като отговорни за неговото стабилно съществуване, стратегическо развитие и финансиране.

Търговска сделка

(фр. *transaction commerciale*; англ., *dealing*)

Покупка или продажба на предмети с цел лична или институционална изгода

---

* Трябва да се има предвид, че термините "музей" и "музейни професионалисти", представени в този речник, са определения утвърдени в Устава на ИКОМ, приет на Извънредната генерална асамблея на ИКОМ, Милано (Италия), 9 юли 2016 г.

МЕЖДУНАРОДНИ КОМИТЕТИ НА ICOM

AVICOM - <http://network.icom.museum/avicom>

ICOM International Committee for Audiovisual, New Technologies and Social Media

Международен комитет за аудиовизия, нови технологии и социални медии на ICOM

CAMOC - <http://network.icom.museum/camoc/>

International Committee for the Collections and Activities of Museums of Cities

Международен комитет за колекции и дейности на музеите на градовете

CECA – <http://network.icom.museum/ceca/>

International Committee for Education and Cultural Action

Международен комитет за образование и културно действие

CIDOC – <http://network.icom.museum/cidoc/>

International Committee for Documentation

Международен комитет за документация

CIMCIM – <http://network.icom.museum/cimcim>

ICOM International Committee for Museums and Collections of Instruments and Music

Международен комитет на ICOM за музеи и колекции от инструменти и музика

CIMUSET - <http://network.icom.museum/cimuset>

International Committee for Museums and Collections of
Science and Technology

Международен комитет за музеи и колекции от науки и
технологии

CIPEG – <http://cipeg.icom.museum/>

International Committee for Egyptology

Международен комитет по египтология

COMCOL – <http://network.icom.museum/comcol/>

International Committee for Collecting

Международен комитет за събиране

COSTUME – <http://network.icom.museum/costume/>

International Committee for Museums and Collections of
Costume

Международен комитет за музеи и костюми

DEM HIST – <http://demhist.icom.museum>

International Committee for Historic House Museums

Международен комитет за исторически къщи музеи

GLASS– <http://network.icom.museum/glass>

International Committee for Museums and Collections of Glass

Международен комитет за музеи и колекции от стъкло

ICAMT – <http://network.icom.museum/icamt/>

International Committee for Architecture and Museum

Techniques

Международен комитет по архитектура и музейни техники

ICDAD – <http://www.icom-icdad.com/>

International Committee for Museums and Collections of
Decorative Arts and Design

Международен комитет за музеи и колекции за декоративни
изкуства и дизайн

ICEE – <http://network.icom.museum/icee/>

International Committee for Exhibition Exchange

Международен комитет за изложбена борса

ICFA – <http://network.icom.museum/icfa>

International Committee for Museums and Collections of Fine
Arts

Международен комитет за музеи и колекции за изящни
изкуства

ICLCM – <http://network.icom.museum/iclm>

International Committee for Literary and Composers' Museums
Международен комитет за музеите на литературите и
композиторите

ICMAH – <http://network.icom.museum/icmah>

International Committee for Museums and Collections of
Archaeology and History

Международен комитет за музеи и колекции по археология и
история

ICME – <http://network.icom.museum/icme/>
International Committee for Museums and Collections of
Ethnography
Международен комитет за музеи и колекции от етнография

ICMEMO – <http://network.icom.museum/icmemo/>
International Committee of Memorial Museums in Remembrance
of the Victims of Public Crimes
Международен комитет на паметници на музеите в памет на
жертвите на престъпления в обществения живот

ICMS – <http://network.icom.museum/icms/>
International Committee for Museum Security
Международен комитет за сигурност на музеите

ICOFOM – <http://network.icom.museum/icofom/>
International Committee for Museology
Международен комитет за музеология

ICOM-CC – <http://www.icom-cc.org/>
Committee for Conservation
Комитет за консервация

ICOMAM – <http://network.icom.museum/icomam/>
International Committee for Museums and Collections of Arms
and Military History
Международен комитет за музеи и колекции от оръжия и
военна история

ICOMON – <http://network.icom.museum/icomon/>
International Committee for Money and Banking Museums
Международен комитет за парични и банкови музеи

ICR – <http://network.icom.museum/icr>
International Committee for Regional Museums
Международен комитет за регионални музеи

ICTOP – <http://ictop.org/>
International Committee for the Training of Personnel
Международен комитет за обучение на персонал

INTERCOM – <http://www.intercom.museum/>
International Committee for Museum
Международен комитет за управление на музеите

MPR – <http://network.icom.museum/mpr>
International Committee for Marketing and Public Relations
Международен комитет за маркетинг и връзки с обществеността

NATHIST – <https://icomnathist.wordpress.com/>
International Committee for Museums and Collections of Natural History
Международен комитет за музеи и природонаучни колекции

UMAC – <http://umac.icom.museum/>
International Committee for University Museums and Collections
Международен комитет за университетски музеи и колекции

ICOM SEE – <http://see.icom.museum/>

International Council of Museums South East Europe Alliance

Международен съвет на музеите "Югоизточна Европа"

Международният съвет на музеите (ИКОМ), създаден през 1946 г., е международна организация, която представлява музеите и музейните професионалисти и има мисията да популяризира и опазва културното и природно наследство, настоящо и бъдещо, материално и нематериално.

С над 30 000 члена от 136 страни ИКОМ е уникална мрежа от музейни професионалисти, чийто периметър на дейност обхваща многобройни области, свързани с музеите и наследството.

Международни дейности

Поддържайки институционални отношения с ЮНЕСКО и ползвайки се с консултативен статут в Икономическия и социален съвет на ООН, ИКОМ си сътрудничи също с организации като ОМРІ (Световна организация на интелектуалната собственост), Интерпол и Международната организация на митниците с цел да изпълнява мисията си в служба на международната общност, а именно в борбата с нелегалния трафик на културни ценности и също за отстояване на необходимостта от управление на риска и аварийната готовност за опазване на световното културно наследство от природни катастрофи или въоръжени конфликти.

Експертен център

Мисията на ИКОМ за развитие на знанието в културната сфера се подкрепя от дейността на неговите 31 Международни комитета, всеки посветен на специфична дисциплина, които провеждат задълбочени изследвания в

съответните области за полза на музейната общност. ИКОМ има capacитета да мобилизира мрежа от международни експерти в областта на културното наследство с цел справяне с предизвикателствата, които музеите срещат навсякъде по света.

International Council of Museums (ICOM)
Maison de l'UNESCO
1, rue Miollis 75732 Paris cedex 15 - France
Telephone: +33 (0) 1 47 34 05 00
Fax: +33 (0) 1 4 3 06 7 8 62
Email: secretariat@icom.museum
Website: <http://icom.museum>

Български национален комитет на ИКОМ
Email: bnc_icom@abv.bg
Website: <http://icombulgaria.org>